

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบ วันอาทิตย์ที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ

รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้ พร้อมทั้งจำแนกโดยบทสามัญว่ามีเท่าไร คืออะไรบ้าง แสดงความหมายมาพอได้ใจความ
- สมมาสมพุทฺธมฺตุลํ สสทฺธมฺมคณฺตุตมํ
อภิวาทิยา ภาสิสฺสํ อภิธมฺมตถสฺสคหํ
๒. ก. จงแสดงความหมายของจิตดังต่อไปนี้
อกุศลจิต อเหตุกกุศลวิปากจิต มหากุศลจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต ?
ข. คำว่า “สหคต” มีกี่อย่างคืออะไรบ้าง จงแปลด้วย ?
๓. ก. จงแสดงบาลีและคำแปลในอกุศลสังขาริกจิต ๕ ดวง มาให้ถูกต้อง ?
ข. ให้แสดงบาลีพร้อมคำแปลในมหาวีปากจิต ดวงที่ ๕ ถึง ดวงที่ ๘ ตามลำดับ ?
๔. ในจิต ๑๒๑ ดวงนั้น เมื่อจำแนกเป็นนัย ๆ แล้วมีกี่นัย คืออะไรบ้าง ? แสดงมาพร้อมความหมาย ?
๕. ก. เจตสิก ๕๒ นั้นว่าโดยราสีมีเท่าใด คืออะไรบ้าง และในราสีหนึ่ง ๆ มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?
ข. คำว่า อนินยโตคือเจตสิก หมายความว่าอย่างไร มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?
๖. ก. วิตกเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
ข. วิจารเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
ค. อธิโมกข์เจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
ง. อหิริกเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
จ. หิริเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
๗. จงแสดงสังคหณในจิตดังต่อไปนี้มาคว้ามี่เจตสิกประกอบได้เท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
โลภมูลจิตดวงที่ ๒ โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มหากุศลจิตดวงที่ ๓ รูปาวจรปฐมณจิต ๓ โลกุตตรปฐมณจิต ๘
๘. ให้แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้
- ก. มหาภูตรูป ๔ ข. ปสาทรูป ๕ ค. วิญญูติรูป ๒ ง. วิการรูป ๓ จ. ลักษณะรูป ๔
๙. ก. จงแสดงกำเนิดของสัตว์ทั้งหลาย ๔ อย่างพร้อมทั้งความหมาย ?
ข. สัตว์ที่เกิดขึ้นโตทันที่มีกี่จำพวก ? คืออะไรบ้าง ?
๑๐. ก. นิพพาน เมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้วมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายของสภาวะลักษณะนั้น ๆ ด้วย ?
ข. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง สอุปาทิเสสนิพพานกับอนุปาทิเสสนิพพาน และจงจำแนกนิพพาน ๒ อย่างนี้โดยบุคคล ?

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมิกะตรี

สอบวันจันทร์ที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ก. สัทธรรมมีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ?

ข. จิตมีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง ? ยกบาลีขึ้นแสดงด้วย ?

ตอบ ก. สัทธรรมมี ๓ อย่างคือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลีและพระอรรถกถา

๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีล การถือธุดงค์ การเจริญสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

ข. จิตมี ๔ ประเภท คือ กามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต

ดังมีบาลีแสดงว่า ตตถ จิตตํ ตาว จตฺตพฺพิธํ โหติ กามาวจรํ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ โลกุตตรเจติ

๒. ในจำนวนจิตโดยย่อ ๘๘ โดยพิสดาร ๑๒๑ นั้น ผิดกันที่ตรงไหนและฌานจิต ที่มี องค์ฌาน ๒ นั้น มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ตอบ จำนวนจิตโดยย่อ ๘๘ โดยพิสดาร ๑๒๑ นั้น ผิดกันที่โลกุตตรจิต คือในจิตโดยย่อนั้น โลกุตตรจิตมี ๘ ในจิตโดยพิสดารนั้น โลกุตตรจิตมี ๔๐

และฌานจิตที่มีองค์ฌาน ๒ นั้น มี ๓๔ ดวง คือ จตฺตถฌานจิต ๑๑ ปัญจฌานจิต ๒๓

๓. ก. เจตสิกที่ประกอบในอกุศลจิตได้ทั้งหมดนั้น มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ข. ในอเหตุกจิต ๑๘ ดวงนั้น จิตดวงไหนมีเจตสิกประกอบมากที่สุดและดวงไหนมีเจตสิก ประกอบน้อยที่สุด ?

ตอบ ก. มีจำนวน ๑๔ ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ วิตกเจตสิก ๑ วิจารเจตสิก ๑ วิริยเจตสิก ๑ โมจตุกเจตสิก ๔

ข. ในอเหตุกจิต ๑๘ ดวงนั้น จิตดวงที่มีเจตสิกประกอบมากที่สุดคือ หสิตุปปาทจิต ๑ และจิตดวงที่

มีเจตสิกประกอบน้อยที่สุด คือ ทวิปัญจวิญญูญาณจิต ๑๐

๔. รูปมีจำนวนเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ? ให้บอกชื่อของรูปเหล่านั้นมาตามลำดับ ฯ

ตอบ รูปมีจำนวน ๒๘ คือ

ปถวี อาโป เตโช วาโย จักขุสสาท โสตปสสาท ฆานปสสาท ชิวหาปสสาท กายปสสาท รูปารมณํ
สัทธารมณํ คันธารมณํ รสารมณํ โภกฺขสฺสพารมณํ อิตถิภาวะ ปุริสภาวะ หทยะ ชีวิตะ อาหาระ ปริจเฉทะ
กายวิญญูติ วจฺจวิญญูติ ลหุตตา มุทุตา กัมมัณฺญูตา อุปจยะ สันตติ ชรตา อนิจจตา

หมายเหตุ สำหรับโภกฺขสฺสพารมณํนั้น ได้แก่ ปถวี เตโช วาโย ที่เป็นมหาภูตรูป นั้นเอง ฉะนั้น ถ้ารูปโดยลำดับ
แล้ว รูปก็จะมีจำนวน ๒๘

๕. ให้แปลคุณของพระนิพพาน ๕ บทดังต่อไปนี้ ปทํ อจฺจุตํ อจฺจนตํ อสฺสงฺขตํ อนฺนุตฺตรํ ?

ตอบ แปลคุณของพระนิพพาน ๕ บท ดังนี้

ปทํ แปลว่า ส่วนหนึ่ง

อจฺจุตํ แปลว่า ธรรมที่ไม่ตาย

อจฺจนตํ แปลว่า ธรรมที่ก้าวล่วงชั้น ๕ ที่เป็นอดีตและอนาคต

อสฺสงฺขตํ แปลว่า ธรรมที่ไม่ได้ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย ๔ อย่างใดอย่างหนึ่ง

อนฺนุตฺตรํ แปลว่า เป็นธรรมที่ประเสริฐ

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๑

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบ วันอาทิตย์ที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ

รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ให้แปลคำดั่งต่อไปนี้ พร้อมทั้งจำแนกโดยบทสามัญว่ามีเท่าไร คืออะไรบ้าง แสดงความหมายมาพอได้ใจความ

สมมาสมพุทฺธมฺ

สสทฺธมฺมคณฺตตมํ

อภิวาทิย ภาสิสฺสํ

อภิธมฺมตถสฺสคหํ

ตอบ แปลคำดั่งต่อไปนี้

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการ แต่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้ญะยธรรมทั้งหลายเอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นผู้อุดมแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนามอภิธัมมัตถสังคหะต่อไป

เมื่อจำแนกโดยบทสามัญแล้วมี ๖ บท คือ

๑. สมมาสมพุทฺธมฺ หมายความว่า ผู้ตรัสรู้ญะยธรรมทั้งปวงตามลำพังพระองค์เองอย่างถูกถ้วน ได้แก่พระสัมมาสัมพุทธะจำพวกเดียว เป็นการปฏิเสธปัจเจกพุทธะ สาวกพุทธะทั้งสอง

๒. อตฺถํ หมายความว่า หาผู้เปรียบปานมิได้

๓. สสทฺธมฺมคณฺตตมํ หมายความว่า พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นผู้อุดม

๔. อภิวาทิย หมายความว่า เป็นคำนอบน้อมแด่พระรัตนตรัย

๕. ภาสิสฺสํ หมายความว่า เป็นคำรับรองว่าจะแต่ง

๖. อภิธมฺมตถสฺสคหํ หมายความว่า ตามที่ได้กล่าวคำรับรองไว้ว่าจะแต่งนั้นก็ได้แก่

คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหปรกณฺนี้เอง

๒. ก. จงแสดงความหมายของจิตดังต่อไปนี้

อกุสลจิตฺ อเหตุกกุสลวิปากจิตฺ มหากุสลจิตฺ รูปาวจรจิตฺ อรูปาวจรจิตฺ ?

ข. คำว่า “สหคต” มีกี่อย่างคืออะไรบ้าง จงแปลด้วย ?

ตอบ ก. แสดงความหมายของจิต ดังนี้

อกุสลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษและให้ผลตรงกันข้ามกับกุสลจิต หรือเป็นจิตที่ประกอบกับอกุสลเจตสิก

อเหตุกกุสลวิปากจิต หมายความว่า วิบากที่เกิดจากมหากุสลกรรม ๘ มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่นที่ดี เป็นต้น แต่เป็นอเหตุกะ

มหากุสลจิต หมายความว่า จิตที่ไม่มีโทษ ให้ผลเป็นความสุข และสามารถให้ผลเกิดขึ้นมากกว่าตน ทั้งเป็นเบื้องต้นของฌาน อภิญญา มรรค ผล

รูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๕ ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตรูป และกิลเลสรูปเป็นส่วนมาก

อรูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๒ ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งกิลเลสอรูป และวัตรูปเป็นส่วนมาก

ข. คำว่า “สหคต” มี ๕ อย่าง คือ

๑. โสมนสฺสสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยโสมนสฺสเวทนา คือ ความดีใจ

๒. อุเปกฺขาสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยอุเบกขาเวทนา คือ ความเฉย ๆ

๓. โทมนสฺสสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยโทมนสฺสเวทนา คือ ความเสียใจ

๔. ทุกฺขสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยทุกฺขเวทนา คือ ความทุกข์กาย

๕. สุขสหคต จิตที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา คือ ความสุขกาย

๓. ก. จงแสดงบาลีและคำแปลในอภิสสสังขาริกจิต ๕ ดวง มาให้ถูกต้อง ?

ข. ให้แสดงบาลีพร้อมคำแปลในมหาวิปากจิต ดวงที่ ๕ ถึง ดวงที่ ๘ ตามลำดับ ?

ตอบ ก. แสดงบาลีและคำแปลในอภิสสสังขาริกจิต ๕ ดวง ดังนี้

๑. โสมนสสสหคตํ ทิฏฐิตตสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบด้วยความเห็นผิด

๒. โสมนสสสหคตํ ทิฏฐิตตวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ไม่ประกอบด้วยความเห็นผิด

๓. อุเปกขาสหคตํ ทิฏฐิตตสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยความเห็นผิด

๔. อุเปกขาสหคตํ ทิฏฐิตตวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ไม่ประกอบด้วยความเห็นผิด

๕. โทมนสสสหคตํ ปฏิขสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

ข. แสดงบาลีพร้อมคำแปลในมหาวิปากจิต ดวงที่ ๕ ถึง ดวงที่ ๘ ดังนี้

มหาวิปากจิต ดวงที่ ๕ อุเปกขาสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยปัญญา

มหาวิปากจิต ดวงที่ ๖ อุเปกขาสหคตํ ฌาณสมปยุตตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยปัญญา

มหาวิปากจิต ดวงที่ ๗ อุเปกขาสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ไม่ประกอบด้วยปัญญา

มหาวิปากจิต ดวงที่ ๘ อุเปกขาสหคตํ ฌาณวิปยุตตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ไม่ประกอบด้วยปัญญา

๔. ในจิต ๑๒๑ ดวงนั้น เมื่อจำแนกเป็นนัย ๆ แล้วมีกี่นัย คืออะไรบ้าง ? แสดงมาพร้อมความหมาย

ตอบ จำแนกจิต ๑๒๑ เป็นนัย ๆ มีอยู่ ๙ นัย คือ

๑. ชาติเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยชาติ มี ๔ ชาติ คือ อภิสสชาติ, กุศลชาติ, วิปากชาติ, อกิริยาชาติ

๒. ภูมิเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยภูมิทั้ง ๔ คือ กามภูมิ, รูปภูมิ, อรูปภูมิ, โลกุตตรภูมิ

๓. โสภณเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยอโสภณะ และโสภณะ

๔. โลกเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยโลกียะ และโลกุตตระ

๕. เหตุเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยเหตุกะ และสเหตุกะ

๖. ฌานเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยอฌาน และฌาน

๗. เวทนาเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยเวทนา ๕ คือ สุขเวทนา, ทุกขเวทนา, โสมนัสเวทนา, โทมนัสเวทนา, อุเบกขาเวทนา

๘. สัมปโยคเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยสัมปยุตต์ และวิปยุตต์

๙. สังขารเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยสังขาริก และสสังขาริก

๕. ก. เจตสิก ๕๒ นั้นว่าโดยราสีมีเท่าใด คืออะไรบ้าง และในราสีหนึ่ง ๆ มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ข. คำว่า อนียตโยคีเจตสิก หมายความว่าอย่างไร มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง?

ตอบ ก. เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น ว่าโดยราสี มี ๓ คือ ๑.อัญญสมานราสีเจตสิก ๒.อภิสสรราสีเจตสิก ๓.โสภณราสีเจตสิก

อัญญสมานราสีเจตสิก มี ๑๓ ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ปกิณณกเจตสิก ๖

อภิสสรราสีเจตสิก มี ๑๔ ดวง คือ โมจตุกเจตสิก ๔ โลติกเจตสิก ๓ โทจตุกเจตสิก ๔ ถิทุกเจตสิก ๒ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑

โสภณราสีเจตสิก มี ๒๕ ดวงคือโสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ วิตติเจตสิก ๓ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ ปัญญินทรีย์เจตสิก ๑

ข. อนิยตโยคีเจตสิก หมายความว่า เป็นเจตสิกที่ประกอบกับจิตไม่แน่นอน มีจำนวน ๑๑ ดวง คือ มานเจตสิก ๑ อสสาเจตสิก ๑ มัจฉริยเจตสิก ๑ กุกกุจเจตสิก ๑ ถีทุกเจตสิก ๒ วิรตีเจตสิก ๓ อปัมมัญญาเจตสิก ๒

๖. ก. วิตกเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

ข. วิจารเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

ค. อธิโมกข์เจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

ง. อหิริกเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

จ. หิริเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. วิตกเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๕๕ ดวงคือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐)

ปฐมฌานจิต ๑๑

ข. วิจารเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๖๖ ดวงคือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐)

ปฐมฌานจิต ๑๑ ทุตติยฌานจิต ๑๑

ค. อธิโมกข์เจตสิก ประกอบได้ในจิต ๑๑๐ ดวงคือ กามจิต ๔๓ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐,

วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑) มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๔๐

ง. อหิริกเจตสิก ประกอบได้ในอกุศลจิต ๑๒ ทั้งหมด

จ. หิริเจตสิก ประกอบได้ในโสภณจิต ๕๙ หรือ ๙๑ ดวง

๗. จงแสดงสังคหะในจิตดังต่อไปนี้มาว่ามีเจตสิกประกอบได้เท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

โลกมูลจิตดวงที่ ๒ โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มหากุศลจิตดวงที่ ๓ รูปาวจรปฐมฌานจิต ๓ โลกุตตรปฐมฌานจิต ๘

ตอบ โลกมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๑ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โมจตุกเจตสิก ๔ โลกเจตสิก ๑ ทิฏฐิเจตสิก ๑ ถีทุกเจตสิก ๒

โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๒ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปีติเจตสิก ๑) โมจตุกเจตสิก ๔ โทจตุกเจตสิก ๔ ถีทุกเจตสิก ๒

มหากุศลจิตดวงที่ ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๗ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๔ (เว้นปัญญาเจตสิก ๑)

รูปาวจรปฐมฌานจิต ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๕ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรตีเจตสิก ๓)

โลกุตตรปฐมฌานจิต ๘ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๖ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๓ (เว้นอปัมมัญญาเจตสิก ๒)

๘. ให้แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้

ก. มหาภูตรูป ๔

ข. ปสาทรูป ๕

ค. วิญญูติรูป ๒

ง. วิการรูป ๓

จ. ลักษณะรูป ๔

ตอบ ก. องค์ธรรมของมหาภูตรูป ๔ คือ

ปถวี ได้แก่ รูปแข็งและอ่อน

อาโป ได้แก่ รูปที่ไหลหรือเกาะกุม

เตโช ได้แก่ รูปที่เย็น ร้อน

วาโย ได้แก่ รูปที่หย่อน ดิ่ง

ข. องค์ธรรมของปสาทรูป ๕ คือ

จักขุปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับรูปรามณได้

โสตปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับสัททารมณได้

ฆานปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับคันธารมณได้

ชีวหาปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับรสารมณได้

กายปสาท ได้แก่ความสามารถรับโณภูมัพพารมณได้

ค. องค์ธรรมของวิญญูติรูป ๒ คือ

กายวิญญูติ ได้แก่ การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของร่างกาย

วจีวิญญูติ ได้แก่ การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของวาจา

ง. องค์ธรรมของวิการรูป ๓ คือ

ลหุตา ได้แก่ ความเบาของนิปผันนรูป

มทุตา ได้แก่ความอ่อนของนิปผันนรูป

กัมมัญญตา ได้แก่ความควรแก่การทำงานของนิปผันนรูป

จ. องค์ธรรมของลักขณะรูป ๔ คือ

อุปจยะ ได้แก่ความเกิดขึ้นครั้งแรกและเกิดขึ้นครั้งหลัง ๆ จนครบรูปที่ควรเกิดขึ้นได้ของนิปผันนรูป

สันตติ ได้แก่ความเกิดขึ้นสืบต่อกันของนิปผันนรูปจนถึงตาย

ชรตา ได้แก่ความแก่ของนิปผันนรูป

อนิจจตา ได้แก่ความดับของนิปผันนรูป

๙. ก. จงแสดงกำเนิดของสัตว์ทั้งหลาย ๔ อย่างพร้อมทั้งความหมาย ?

ข. สัตว์ที่เกิดขึ้นโตทันที่มีจีจำพวก ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. กำเนิดของสัตว์ทั้งหลาย ๔ อย่างคือ

๑. สังเสทชะกำเนิด หมายถึง เกิดในที่ที่มียางเหนียว

๒. โอปปาติกะกำเนิด หมายถึง เกิดผุดขึ้นโตทันที่ คล้ายกับว่าตกมาจากที่สูง

๓. อัณฑชะกำเนิด หมายถึง เกิดในฟอง

๔. ชลาพุชะกำเนิด หมายถึง เกิดในมดลูก

ข. สัตว์ที่เกิดขึ้นโตทันที่มี ๒๔ จำพวก คือ

สัตว์นรก ๑ นิชฌามัตถมหิกเปรต ๑ เทวดาที่อยู่ในชั้นจาตุมหาราชิกา ๑ (เวณภูมิภคเทวดา)เทวดาที่อยู่ในเทวภูมิเบื้องบน ๕ รูปพรหม ๑๖

๑๐. ก. นิพพาน เมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้วมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ให้แสดงความหมายของสภาวะลักษณะนั้น ๆ ด้วย ?

ข. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง สอุปาทิเสสนิพพานกับอนุปาทิเสสนิพพาน และจงจำแนกนิพพาน ๒ อย่างนี้โดยบุคคล ?

ตอบ ก. พระนิพพานเมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้ว มีอย่างเดียวคือ สันติลักษณะ

หมายถึงสงบจากกิเลสและขันธ ๕ ทั้งหมด

ข. สอุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่เป็นไปกับกับขันธ ๕

คือวิบากและกัมมชรูปที่เหลือจากกิเลสทั้งหลาย เมื่อว่าโดยบุคคลแล้ว ก็ได้แก่พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่

อนุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่ไม่มีขันธ ๕ คือวิบาก และ กัมมชรูป ที่เหลืออยู่ เมื่อว่าโดยบุคคลได้แก่ พระอรหันต์ ที่ปรินิพพานแล้ว

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย